

רבי מנחם עזריה מפאנו

ספר גלגולי נשמות

אות א

[א] אבימלך מלך גרר נתקן באבימלך בן ירבעל, והוא היה בן פילגש של גדעון, כמ"ש ופילגשו אשר בשכם ילדה לו גם היא בן וישם [את] שמו אבימלך, ועכ"ז לא נשלם תיקונו כי נתחייב הריגה על לקיחת שרה, כמ"ש המלאך הנך מת על האשה אשר לקחת, ואף על פי שאמר בתם לבבי [ובנקין כפי] עשיתי זאת, עכ"ז נתחייב מיתה, ומת על ידי האשה שהשליכה עליו פלח רכב, וזהו הרמז שרמז לו הקב"ה הנך מת על האשה, ר"ל על ידי אשה זאת:

[ב] אדני בזק שאמר ששבעים מלכים (קצוצי) בהנות ידיהם ורגליהם [מקצצים] היו מלקטים תחת שלחנו, נתגלגל ביששכר איש [כפר] ברקאי שנחתכו לו ידיו לתיקונו, וז"ש במסכת פסחים פרק מקום שנהגו [נ"ז ב'] בריך רחמנא דאשקליה ליששכר [איש כפר ברקאי] למיטרפסיה [מיניה] בהאי עלמא:

[ג] אריוך מלך אלסר נתגלגל ברב ושמואל, וכאלו יאמר אריוך ומלך אלסר, היינו שמלת מלך נדרש לפניו ולאחריו, אריוך מלך הוא שמואל שגם הוא נקרא אריוך, ומלך אלסר הוא רב שמלך באיסורא, ר"ל דהלכתא כשמואל בדינא וכרב באיסורא:

[ד] רבי אלעזר בן עזריה כשנעשה נשיא אמרינן התם בברכות [כ"ז ב'] שהוא עשירי לעזרא והוא כהן ועשיר, הוא גלגול דעזרא, וכן אבן עזרא הוא גלגול של רבי אלעזר בן עזריה, ורבן גמליאל הוא גלגול נחמיה, ועל כי אמר נחמיה זכרה לי אלהי לטובה נטרד רבן גמליאל מנשיאותיה בההיא מעשה דברכות, כשם שלא נקרא הספר נחמיה על שמו:

[ה] אשת קרח באשת אחאב איזבל, גם איזבל היא גלגול כזבי שרדפה אחרי אליהו שהוא פינחס על שהרגה:

[ו] אשת זנונים דהושע גמר בת דבלים, היא אשת ירבעם, ועליה נתנבא עמוס אשתך בעיר תזנה, והיא לא הרשיעה אז את בעלה כמו שעשתה איזבל, וכנראה מקראי דכי הלכה לדרוש מאחיה השילוני מחולי בנה ונשתנית, וקב"ה דקאמר הכי אל הנביא להורות על אשת זנונים, מעיקרא אשת ירבעם ועתה היא תקנה:

[ז] אשת זנונים שלקח הושע, היא ניצוץ תמר ורחב, ובתמר כתיב וגם [הנה] הרה לזנונים, וכאן היה למשל כמשרז"ל מה (נעשה) [אעשה] לזקן זה, וידוע משרז"ל גמר בת דבלים שהכל גומרים בה ודשין בה, כי יפה היא מאד, כן היה בתמר שהיו דשין ער ואונן מבפנים וזורין מבחוץ, וגם ברחב נודע כי זונה היתה, ולכך נקראת אשת זנונים מב' זנונים:

[ח] אבוא דשמואל, במדרש ילקוט על פסוק וידע כל ישראל [מדן ועד באר שבע] כי נאמן שמואל, אבא אבוא דשמואל הוה מתעסק במטכסא, ועאל גבי רבי יהודה בן בתירה מנציבין,

ולמוטב, וזה דהלך אחרי אשתו עשה לכוונה כשבאו אליו החכמים בעד המטר בפרק סדר תענית [כ"ג א'], וגם הראה חסידות אשתו, כי ענניה באו וקדמו לענני דידיה, והיא היתה צללפונית, דהמלאך קדם לבוא אצלה, מלבוא אל מנוח בעלה, ועוד זכות אחרת דאשתו של אבא חלקיה כי הוּו הני בריוני בשבבותיה, הוא מצלי דלימותו, והיא מצלי דלהדרו [בתיובתא] ואהדרו:

[יח] אמתלאה בת כרנבו אשתו של תרח אמו של אברהם אבינו עליו השלום, נתקנה בהאשה עם שבעה בניה דהמיתם המלך כנזכר בדברי רבותינו ז"ל בגיטין פרק הנזיקין [נ"ז ב'], דאמרה התם בני לכי ואמרו לאברהם אביכם, אתה עקדת מזבח אחד ואני עקדתי שמעה מזבחות, אתה נסיון ואני מעשה, וגם היא עלתה על הגג ומתה, וכמו שתרח נתקן באיוב על ידי יסורין, וכאן גם היא נתקנה על ידי יסורין אשר באו עליה, ויצתה בת קול ואמרה אם הבנים שמחה, ושם נמרוד השליך אברהם בנה לכבשן האש ולא עשה רושם, וכאן עשה רושם לתיקונה על קידוש השם:

[יט] אחאב היה גברא דקא מצלי אחורי בי כנשתא במסכת ברכות, וא"ל אליהו כדו בר קיימת קמי מרד, כי חשב גם עתה שיש שתי רשויות, וזהו פירוש כדו בר שתי רשויות, עדיין אתה עומד במרדך, ואז היה רודף לאליהו, וכאן אליהו (שקל) [שלף] ספסרא כו':

[כ] אבשלום בא באדם נזיר הנזכר בנדרים פרק קמא [ט' ב'], תניא אמר (רבי) שמעון הצדיק מימי לא אכלתי אשם נזיר [טמא] אלא (פעם) אחד, [פעם אחת] בא אדם אחד [נזיר] מן הדרום (ונזיר היה), וראיתו [שהוא] יפה עינים וטוב רואי כו', הוא תיקונו של אבשלום, שם היה שערו סבה כי נתגאה בשערו, והיה נזיר כדאיתא בנזיר, והבחור הלזה היה נזיר לגלחם לשמים, וכאן בשערות היה תיקונו בסוד שערות אדם הראשון:

[כא] אבצן זה בעז, והיו לו שלשים בנים ושלשים בנות, וכלן מתו על שהיה קורא למנוח כודנא, עבדון בן הלל הפרעתוני, היו לו גם כן ארבעים בנים ושלשים בני בנים, הם היו רבה ורב חסדא, דתרוייהו צדיקי בי רב חסדא שיתין הלולי, בי רבה שיתין תיכלי:

[כב] אבשלום ניצוץ מבן בת שבע, שנשארה הרה כששכב עמה בפעם הראשונה, ובא רוחו וניתוסף טומאה על טומאתו דאבשלום, ורדף אבשלום לאביו, ואבשלום בן מעכה יפת תואר גלגול נחש (בן) [מלך בני] עמון, ודרשינן סמוכים בן סורר ליפת תואר:

[כג] אשת אכיש וכתו שנשתטו כד"א חסר משגעים אני, מעשה אבות יעשו בנים, אחת היתה בתו של מלך שנשתטתה במעשה דרבי עקיבא, כשלקח מעות מההיא מטרוניתא ונתן ערב הים במסכת נדרים פרק הנודר מן המבושל (נ' א', ברש"י ד"ה ומן מטרוניתא), והשניה בבת המלך במעשה דרבי שמעון בן יוחאי ובן תלמיון:

[כד] אבימלך בן ירבעל בן פילגש הוא הורדוס, שבנה בית המקדש כדאיתא בפרק קמא דבבא בתרא [ד' א'], ואבימלך הרג כל אחיו, וגם הורדוס הרג בית חשמונאי, וגם כל תלמידי חכמים ונשאר שם בבא בן בוטא, ורמז יש בוטה כמדקרות חרב, כי ביותם נתקיימה קללתו, ובבא היה יותם ותיקונו של יותם דהתם, וכמו ששם אשה הרגתהו ותרץ [את] גלגלתו בפלח רכב מהמגדל, כך כאן היתה האי תינוקת הנזכר במעשה ההיא דסליקת לאיגרא ומתה, והיא נשארת לחשמונאי ועתה נפלה לארץ והוה כאלו ותרץ גלגלתו, והואיל ופרסמה דכל האומר מבית חשמונאי קא אתינא עבדא הוא ולבלתי ירים ראש:

[כה] רב אחא בר יעקב פרק קמא דקידשין [כ"ט ב'] שדריה לרב יעקב בריה קמיה דאביי, כי אתה חזייה דלא [הוה] מיחדדין שמעתיה, א"ל אנא עדיפא מינך תוב את דאיזיל אנא (לגביה), שמע אביי דקא הוה אתי, הוה ההוא מזיק בי רבנן דאביי, דכי הוּו עיילי בתרין

אפילו ביממא הוּוּ מיתזקי, אמר להו לא ליתבי [ליה] אינש (הכא) אושפיזא אפשר דמתרחיש ניסא, על בת בההוא בי רבנן אידמי ליה כתנינא דשבעה רישוותיה, כל כריעה דכרע נתר חד רישיה, אמר להו למחר אי לא איתרחיש ניסא סכינתין, (אפי' ע"י בהמתן של צדיקים וכו'), והענין כי יש דברים בגו, אביי היה האיש הזקן דקבלה תחת צל קורתו, ורב אחא היה בעל הפילגש, והתנין היה הפילגש בגבעה, והואיל ובביתו אתרמי מלתא, לכן עתה בי רבנן דאביי הוה מזיק, להנקם ולהפרע מאת אשר עשו נבלה ההיא, והזיקה תלמידים הרבה בימים אלו, והם אנשי העיר דגבעה בגלגול אותן דעשו נבלה ההיא, ואביי הבין כל זה והוא לא היה יכול לתקן, הואיל והקלקול הראשון בביתו הוה, כי אנשי גבעה לא היו רוצים להכניס אורחים, דכתיב ואין איש מאספך אותם הביתה, ועתה בבא רב אחא דהוה בעל הפילגש בגבעה, אמר אביי אי לאו דאשפיז אותו לביתי אז לא אתרע מלתא, וכוונת האיש הלזה אז ברחוב נלין, ולכן אמר יבא בעל השור ויעמוד על שורו, והכריז לא ליתבי [ליה] אושפיזא, אפשר דהוא יש לו קורבה ושייכות בפילגשו, ויזיל וילין שם ויתרחיש לו ניסא, וכן הוה כל כריעה וכריעה גרש ונתר חד רישיה דתנינא וגרשו משם, וידוע דנפרעין מן הסבה כמו מן המסובב, כי עתה כלם נענשו ונתקנו, כי פחד גדול [היה] לרב אחא, וכמעט שנטה למות נפשו, ובהיותו תנינא דשבעה רישא, להורות על כמה אלפים ורכבות שנפלו מישראל בדבר ההיא, וכל הנהו תלמידים דאתזקו מינה, הן היו בגלגול דאותן שהתעללו בה כל הלילה, ושמור זה והבן:

[כו] רב אחא בר מתנה הוא עתניאל, ואשתו עכסה, ולתיקון ההוא עניים היו:

[כז] אשת און, במדרש חזית מעשה באשה אחת בצידן (שהיתה נשואה כמה) [ששהתה עשר] שנים [עם בעלה] ולא ילדה, היא ניצוץ לאה, והיא תיקון אשת און, והיתה גם כן מיכל בת שאול:

[ליקוטים]:

[כח] אחז נתגלגל ביאשיהו המלך, ונהרג במלחמה כי לכפר על כל מעשה ועון שעשה בגלגול העבר, וכל רביעית דם נתחשב לו למיתה בפני עצמו, וזה סוד צדיק [הוא] ה' כי פיהו מריתי, שהצדיק דין על עצמו:

[כט] אחאב נתתקן בשני גאונים, רב אחאי גאון, ורבי אחאי משבחי, ובהם נתתקן אותיות א"ח מאחאב, כי יש בשמו של כל אחד ואחד אותיות א"ח, אך אותיות א"ב מאחאב נתתקן ברבי אברהם אלנע"י, באותיות א"ב דאברה"ם שהיה נפש דאחאב, הרי אותיות א"ח נתתקן בשני גאונים אלו, ואותיות א"ב באברהם הנזכר לעיל:

[ל] אריסטוטלוס היה ניצוץ אבטליון, שלמד תלמידים שאינם מהוגנים ונעשים צדוקים, וכן אריסטוטלוס היה מבחינתם, לכן לבסוף חזר בתשובה, ונתגלגל באנטונינוס שלמד מרבינו הקדוש:

אות ב

[א] ברק הוא נר אבי שאול, ברק בעלה של דבורה עם הארץ היה, אמרה לו בא ואעשה פתילות ולך לבית המקדש, שבשבילם יהיה חלקך בין הכשרים, וזה היה גם כן כוונת נר, שהיה מדליק נרות במבואות האפילות כדי שיאירו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, ולפי שלא עסקו בתורה לא נר ולא ברק, כי עם הארץ היה, זכותם זאת עמד להם, וגם באו בהורדוס, שכבה נרו של עולם, על כן מאחר שלא עסקו בתורה אז מתחלה, הרג הורדוס כל החכמים,

[ט] בבא בן בוטא היה ניצוץ רבי מאיר, וזהו הנזכר בנדריים פרק רבי אליעזר [ס"ו ב'] ההוא בר בבל דסליק לארעא דישראל, [נסיב איתתא], אמר לה בשילי לי תרי (טלופחין) [טלפי], בשילה ליה תרי [טלפחי], רתח עלה, למחר אמר [לה] בשילי לי גריוא, בשילה ליה גריוא, [אמר לה זילי] אייתי לי תרי בוציני, [אזלת] ואייתי ליה תרי שרגי, אמר לה [זילי] תברי יתהון על [רישא] דבבא, הוה יתיב בבא בן בוטא אבבא וקא דאין דינא, [אזלת] ותברת יתהון על רישיה, אמר לה מה הדין דעבדת, אמרה ליה כך ציוני בעלי, אמר (לה) את עשית רצון בעליך המקום יוציא ממך [שני] בנים כבבא בן בוטא, ורבי מאיר עשה גם כן דברים רבים כדאית במדרש רבה שפטים [פ"ה סט"ו] האיש ליצן, על שאשתו היתה שומע דרשתו של רבי מאיר, צוה לה שתלך ותרוק בפניו, והוא האיש דבבא בן בוטא, והיא האשה דהתם בגלגול, אלא דהתם עבדה לכתחילה, והכא דעבדה מפתיות הבעל הזאת, עכ"ז היתה כוונתו של רבי מאיר אז להטיל שלום, וירקה בפניו, וכן גם הכא, והאיש והאשה הזאת הם קרח ואתתיה, דליצנים היו והיו לצים על דברי משה ואהרן, וכן עובדיהם השתא בחייהם:

[י] בנות דרב נחמן הם שתי בנות לוט, וז"ש במסכת גיטין פרק השולח [מ"ה א'] בנתיה דרב נחמן הוי בחשן קדרא בידיהו, קשיא [ליה] לרב עיליש כתיב אדם אחד מאלף מצאתי וגו' הא איכא בנתיה דרב נחמן, גרמא להו מילתא ואשתביין, ואישתבאי איהו [נמי] בהדיהו, יומא חד הוה יתיב גביה ההוא גברא דהוה ידע בלישנא דציפורי, אתא עורבא וקא קרי ליה, [אמר ליה] עיליש [ברח] עיליש ברח כו', והענין כי בנות רב נחמן הם שתי בנות לוט הנשארות בסדם, כמו שאמר הכתוב וידבר אל חתניו וגו' ויהי כמצחק, ובודאי כי בנותיו היו צוחקים ממנו, ונשארו מתאות המשגל והזמה שם בסדם בהפיכה, כן עתה מעשיהן של אלו, ורב עיליש הוא תיקון (בלע) [ברע] מלך סדם, והיו שבויים ביד המלכים וניצול בזכות אברהם דמתיל ליונה, וחבריו נטבעו ולא ניצולו, וכן גם כן רב עיליש דהוה תיקונו ניצול ואחרים לא ניצולו, והואיל והתחתן לאברהם עשה התעוררות ולכן נתקן עתה ברב עיליש:

[יא] רבי בון [ברבי חייא] אמרו במדרש רבה קהלת [פ"ה] על פסוק מתוקה שנת העובד, כד דמך רבי בון [ברבי חייא] כו', מה עשה המלך נטלו בידו והיה מטייל עמו ארוכות וקצרות כו', רבי בון [ברבי חייא] הוא ירבעם, הנאמר בו אני ואתה וכן ישי נטייל בגן עדן:

[ליקוטים]:

[יב] בתיה בת פרעה היא גלגול חוה, ולפי שחווה היתה יציר כפיו של הקב"ה נקראת עתה בתיה לשון ב"ת י"ה, ולכן גם כן חמלה על בנה משה שהוא הבל ממש. ולפי זה יתורץ המדרש רבה שמות (פ"כ ס"ד), וזה לשונו כתבתי בתורה שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך, ואתה שלחת [את] האבות ובנים השלכת ליאור, (חייד) [אף אני משלח] אותך (אשליך) לים [ומאבד אותך, שנאמר ונער פרעה וחילו בים סוף, ואקח את בתך] ואורישי (את בתך הג"ע) [לה גן עדן], ומקשין העולם הלא אינם דומים להדדי והמשל אינו דומה לנמשל, פרעה השליך הבנים ליאור ושלח האבות, אם כן גם הכא מן הראוי לפורעו שהוא ילך בשלום ובתו תושלך לים, ואז היה דומה, אבל לפי הקדמה הזאת יתבאר, מאחר דבתיה היא חוה אם כל חי, נמצא דבתיה היתה אמו של פרעה, ובזה דומה להדדי, כמו הוא השליך הבנים לים, כך פרעה שהוא בן בתיה והוא גלגול קין כדאיתא בכתבי האר"י זלה"ה יושלך לים ובתיה תינצל:

אות ג

[א] רבן גמליאל שם ועבר, והעבד שלו טבי הוא חם עבד עבדים יהיה לאחיו:

[ב] גחזי ושלשה בניו הם ארבעה מצרעים, והם ענק ושלשה בניו אחימן ששי תלמי:

[ג] גלית גלגול כליון, מרוח שקשקש במעיה דערפה דעזב לה כליון בבטנה, וזה סוד בר מאה פפי וחדא נאנאי, ואם אמרו אין האשה מתעברת משנים, הא קודם דקלטה הזרע הא לאחר שקלטה הזרע:

אות ד

[א] [רב] דניאל בר קטינא, פרק קמא דתענית [ט' ב', הוה ליה ההיא גינתא], כל יומא הוה אזיל וסייר לה, אמר הא מישרא בעיא מיא [והא מישרא לא בעיא מיא], ואתא מיטרא [וקמשקי כל היכא דמיבעי ליה ליא], מסוד דכתיב בזכריה [י' א', ומטר גשם] (גם) יתן [להם] לאיש (מטר) עשב בשדה, רב דניאל הנזכר הוא עיבור גדעון והכא שאל יהי חרב על הגזזה ואח"כ מטר אל הגזזה לבדה, כמעשה ראשון כך מעשה אחרון:

[ב] דינה היא חמורתיה דרבי יוסי דמן יוקרת בפרק סדר תעניות [אלו תענית כ"ד א'], ועל שנדבקה בשכם בן חמור ירדה בהאי עיבור לתיקונה:

[ג] דוד הלל, יהונתן שמאי, וזה דאמרו בדוד הלכה כמותו בכל מקום כדדרשו על פסוק וה' עמו, וכן בהלל ושמאי הלכה כבית הלל, כמ"ש רבותינו ז"ל על פסוק ידע נגן (ואיש) [וגבור] חיל דבכל דבר היה משיב שאול יהונתן בני כמוהו, וכשא"ל הלכה כמותו חלש דעתו דשאול, דלא הוה ביה האי:

אות ה

[א] הרן נתעבר ביהושע כהן גדול, הלוא זה אוד מצל מאש, כי הרן הוא שנמרוד שרפו בכבשן אש, כי אמר אהיה מכת המנצח, וכשראה לאברהם אבינו עליו השלום שלא נשרף, אז נמרוד שרפו להרן, ועתה בא ביהושע כהן גדול והוא תיקונו, ורצה הקב"ה להצילו על שמת בכבשן אש על קידוש השם, לכן עתה הצילו פעם הזאת, ומסוד הזה "הרב" רבינו "ניסים, וסימן הרן בראשי תבות, גם בעיבור שני נביאי שקר בעובדא דבתו של נבוכדנצר כו' אשר קלם מלך בבל סנהדרין פרק חלק [צ"ג א']:

[ב] הושע בן בארי ניצוץ ראובן, וסימן בן בארי [אותיות ראובן], וכתוב וישב ראובן אל הבור א"ל הקב"ה אתה פתחת בתשובה תחלה וישב ראובן אל הבור חייך כו' שובה ישראל:

[ג] הגר שפחת שרה היא שפחת ישי, ועתה נתקנה כי בראשונה ותרא כי הרתה ותקל גברתה בעיניה, והיתה מבזית כבוד גברתה שרה אמנו, ופה לא רצתה לקבל דברי רבה ישי, דצוותה אבא נא אליך, והגידה הדברים לגברתה ויצא ממנו דוד, וממנו יבא משיח בן דוד:

אות ו

[א] ופניתי [אני] לראות חכמה והוללות [וסכלות] כי מה האדם שיבוא אחרי המלך [את] אשר כבר עשוהו, ובכל מקום שאמר ופניתי ר"ל שחכמה גדולה לראות הוללות על מה שנתגלגל שלמה המלך עליו השלום בירמיה הנביא, ועשוהו ישראל כמהולל וסכל ונשלך

[ב] יואל ואביה, יואל הוא בן פתואל, ואביה הוא פתואל, ונרמז לשון אביה כי פתואל אבי יואל, וכל זה רמז בילקוט שמעוני שמואל [רמז ע"ז] ובני שמואל הבכור יואל ואביה רבנן אמרי מה זה רשע אף זה רשע בגלגול העבר, רבי יהודה אמר כשנשתנה למעשים טובים זכה לרוח הקדש, דכתיב דבר ה' אשר היה אל יואל בן פתואל, ותנינא כל מקום שנזכר שמו ושם אביו [בנביאות] בידוע שהוא נביא בן נביא:

[ג] רבי יוסי ארוך הוא ניצוץ מרדכי, וז"ש במדרש רבה בראשית (פצ"ז ס"ג) בכל מקום שהיה רבי יוסי ארוך נראה היה רבי נראה (עמו), דרבי יוסי היה מניצוץ רבי, בבראשית רבה פרשת ויחי [פצ"ו ס"ה] דרבי היה דר בציפורי שבע עשרה שנה והיה קורא על עצמו ודייק ויחי יעקב וגו', שהוא היה מניצוץ יעקב אבינו עליו השלום, ואנטונינוס היה עשו:

[ד] ישי נתעבר ברבי חייא, וז"ש בקידושין פרק עשרה יוחסין [פ"א ב'] רבי חייא מההוא עובדא דתבע לאמתיה, ודאי אשתו עיבורה של אשת ישי אבי דוד, ומעשי אבות יעשו בנים, כי נתן עיניו בכוס זה והיה שותה בכוס אחר, כשכעס על אשתו ותבע לשפחתו והיא הגידה לגבירתה, והלכה לבעלה בחשאי והיה ישי סבור לבא על שפחתו, לכך היה אומר דוד נעים זמירות ישראל הן בעוון חוללתי, כי באותו ביאה נוצר דוד, ומה שמת בעטיו של נחש, מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, אלא הביאו בעיבור דרבי חייא, כי רב זכותו לזכות ישי, כי ידוע מה רב כוחו, כי הוה מצלי אתא מטרא, וכי מטו למימר מחיה המתים רגש עלמא, ואמרי בכולהו (גוהרקי) מצית לאיסתכולי לבר מגוהרקא דרבי חייא:

[ה] יהודית היא יעל, היא חתכה ראש אויב, כי הנה גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה, להתיש כחו נתכוונה לבא עליה אבל היא לא נהנה, כי טובתם של רשעים רעה היא אצל צדיקים, עכ"ז תקנה יהודית יותר, כי לא רצתה לשכב עמו וחתכה ראשו מקודם, והיא נתנה לו חלב כדי שירדם, וכן היא עשתה לו מאכל גבינה:

[ו] יאיר הגלעדי השופט הוא רבי שילא, בברכות פרק הרואה [נ"ח א'] דהלקה לההוא דבעל גויה ונעשה דיין, והיה מניצוץ פינחס, וההוא גברא מזמרי:

[ז] יפתח הוא רבי חנינא בן תרדיון דנשרף, ואשתו על שלא מיחתה בו על שהוגה השם באותיותיו נהרגה, ובתו נתנה בקובה של זונות מוסגרת, וביפתח כתיב ואנכי פציתי פי אל ה' ולא אוכל לשוב, וזה היה הוגה השם באותיותיו, ועתה נתקנו כי על זה נשרף על קידוש השם, וגם אשתו אז היא אשתו פה, כי לא מיחה אז גם עתה לא מיחה, ובתו על כי שנהרגה שלא כדין ניצולה עתה:

[ח] ילתא אשת רב נחמן היא מעכה אם אסא, וכתיב בה דעשתה מפלצת לערוה לזנות בה, והיא גם כן היתה מתאוה לדברים אסורים, ונתקנה בזכות רב נחמן, כדאמרה אני רוצה [לאכול] בשר בחלב וצוה להביא לה כחל כדאיתא בחולין [ק"ט ב']:

[ט] רבי יהושע בן לוי הוא קהת, דרבי יהושע בן לוי לא היה לוי שהיה בן ישראל, ורצו להורות רבי יעושע בן לוי ממש בהיותו קהת:

[י] רבי יוסי דמן יוקרת, במסכת תענית [כ"ד א'] דהמית את בנו ובתו, בנו משום דאמר תאנה תאנה הוציאי פירותיך, הוא אלישע הנביא דגירה דובים בתינוקות ועתה גירה המות בכנו, וגם בתו דהמית הם תיקון אמנון ותמר בני דוד, ובאו בגלגול בני החסיד הזה לתיקונם, וכאן חילוף הדברים, כי בדוד לא עצב אחד מבניו לאמר להם מדוע עשית, והאיש הזה היה אכזרי לקנאת ה' צבאות:

[יא] יהודית בת בארי החתי ובשמת בת אילן נשי עשו הראשונות, הם הבקר לעולה דארונה היבوسی, דוק ותשכח והם תיקונן:

[יב] יינוס ויימברוס בני בלעם הם עורב וזאב, אחד היה לו ראש זאב, אחד היה מכשף עם עורב ואחד עם זאב, ועורב וזאב בכישופם המירו במ בכישופם לרומוס ולרומילוס, וערב וזאב נתקנו בפרוה שם מכשף שעשה מקום בית הפרוה בכשוף כנזכר ביומא פ"ג [ל"ה א']:

[יג] יהונתן בן גרשום הוא אותו חסיד הנזכר בילקוט שמעוני (רות רמז תר"א פסוק הזאת נעמי), מעשה בחסיד אחד שקבל עליו שלא יקבל משום אדם כלום, והיה לו בגד אחד וסדין אחד, וכל הלילה היה צועק ובוכה [ומתחנן], ולא זו ממית עצמו עד שנצרך לישב באשפה ובלו בגדים שעליו, פעם אחת נגלה עליו אליהו ז"ל בדמות ערבי ועמד כנגדו, אמר [לו] רצונך (שאשאל) [שאלוה] לך שני כספים ותהא נושא ונותן בהן ותחיה, אמר לו הן, ונטל שני כספים והלך וקנה חפצים ונשתכר בהם וכן ביום שני וכן ביום שלישי, ולא יצאת השנה עד שהעשיר, ושכח עונת חסידותו ושמוש תפלתו, אמר לו הקב"ה לאליהו חסיד אחד היה לי בעולמי ועכבתו עלי, הלך כנגדו ומצאו במלאכה גדולה, אמר לו אני הוא שנתתי לך שני (סלעים) [כספים], חפש אחריהם ותנם לי שאני מבקש שתחזירם לי, חפש אחריהם ונתנם לו, ולא (ירד) [יצא] משם עד שירד מנכסיו ונכנס אותו ממון לטמיון, וחזר על האשפה והיה יושב ובוכה, חזר עליו אליהו ז"ל אמר ליה מה ההוא [סבא] עביד, אמר (לו) ווי [ליה] לההוא גברא דאתהפוך עלוהי גלגלא ואתנחתא מנכסי, אמר לו נשבע אתה אם (אנא) מחזירנא לך אותה שני כספים שאתה משמר עונת חסידותך ושמוש תפלתך, אמר לו הן, (ונטל) [ונתן לו] שני כספים [ונשא ונתן בהם] והעשיר, הוא היה שבואל המוזכר בבבא בתרא (דף ק"א) והוא יהונתן בן גרשון בן מנשה, וכי בן מנשה הוא והלא בן משה כו', לכן נז"ן דמנשה תלויה משה כתיב ומתוך שעשה מעשה מנשה דאתי מיהודה תלה הקלקלה במקולקל, ונעשה כומר לעכו"ם כדי שלא יצטרך לבריות (קאמר), וכיון שראה דוד שממון חביב עליו ביותר שמו ממונה על האוצרות, וכי שבואל שמו והלא יהונתן שמו, אמר רבי יונתן [מלמד] ששב לאל בכל לבו, ובמדרש ילקוט שמעוני שופטים [רמז ע"ג] כיון שמת דוד עמד שלמה והחליף כל (הסקליטין) [סנקליטין] של אביו והסירו וחזר לקלקולו הראשון, הדא הוא דכתיב ויהי כבא איש זקן יושב בבית אל, אמרין הוא היה שהחזיק עצמו לע"ז, ואותו היום חזר בתשובה ושרתה עליו רוח הקדש, הדא הוא דכתיב ויהי דבר ה' אל הנביא אשר השיבו, הנה מכל אלה ראה כי שב אז בתשובה, לכן נתגלגל עתה בחסיד הזה בעניות, ועכ"ז היה כוונתו כבראשונה ולא היה רוצה לקבל הנאה משום אדם [כלום] כו' (כלו') כבראשונה שהשכיר עצמו לע"ז כדי שלא להצריך לבריות, ופה היה חסיד, וכבר ידעת מ"ש רבותינו ז"ל על מעשה בחסיד אחד סתם, הוא רבי יהודה בן בבא או רבי יהודה בר אלעאי, והתם בראשונה שהחמיץ שהיה עני וכשהיה עשיר היה כשר וחסיד, לכן דוד שמהו נגיד על האוצרות, וכשהסירו שלמה חזר לסורו, וכאן היה ירא שמים וכשר בהיותו עני, כי מכיר ערכו והיה מקבל יסורין מאהבה לתיקונו, ואליהו ז"ל רצה לתהות בקנקנו אם בעוד עשרו עליו ישאר חסיד כאשר היה בפעם ראשונה, העשירו ולא עמד עד שהחזירו לעניותו, וראה ברמז מה חייו, ובעניות עתה היה חסיד, לכן העשירו באחרונה ועמד בחסידותו מכל וכל, וזה תיקונו בכל מכל כל, ודעו וראו כי בתחלה היה צדיק בהיותו עשיר ופה בהיותו עני:

[יד] רבי ישמעאל כהן גדול הוא בסוד יאשיהו, וידוע חסידותו כי [כמהו לא היה] לפניו (לא היה) מלך אשר שב וגו', ובילקוט שמעוני (מלכים רמז ר"א) [שלש מאות] שנה עד שלא נולד [יאשיהו] נקרא שמו, ובן שמונה שנה מלך, [וכי נער בן שמונה שנים מהו דעתו, אלא] מאס את האלילים ושבר את המצבות [וכרת את האשרים], והיתה זכותו מבקעת לפני כסא הכבוד, ובשביל הרעה שהיו [ישראל] עושים בסתר נאסף הצדיק רוח אפינו משיח ה', וכן רבי ישמעאל כהן גדול היה מטטרון סנדקו, ובישר את אמו מלידתו כשנראה לה, בהלכה ובחזרה מטבילת מצוה אותה הלילה כמה פעמים, והיה גם הוא מהרוגי מלכות, וניטל

והופשט עורו מעליו, כשם שעשו כל בשרו של יאשיהו ככברה, ובגמרא גיטין פרק הניזקין [נ"ח א'], מעשה בבנו ובתו של רבי ישמעאל שמתו בכיה זה היה לתיקון אמנון ותמר דוד אח ואחות כי יפת תואר היתה, וכן גם כן אמנון טוב רואי ויפה, ועתה תיקונו מה שעות אז, הגם כי היו פעם אחרת בבן ובת דרבי יוסי דמן יוקרת, והיא גם היא תמר לא היתה ראויה להסבה, גם ענוש לצדיק לא טוב, וכשם שנפרעין מן המסובב כך נפרעין מן הסבה:

אות כ

[א] רב כהנא הוה קמזבין דיקולי, תבעתיה ההיא מטרוניתא, אמר לה איזיל איקשיט נפשאי, סליק וקנפיל מאיגרא לארעא, אתא אליהו קבליה, אמר ליה אטרחתן ארבע מאה פרסי, א"ל מי גרם (לך) [לי לאן] עניותא, יהב ליה שיפא דדינרי, והענין מטרוניתא היא כזבי, ורב כהנא ניצוץ מפינחס, וסימנך (בן) פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, והוא עתה לאו כהן, כי אמר אי לא נסיבנא כהנתא לא איעתרי, וזאת רצתה להכשילו תחת אשר הרגה, ואתא אליהו וקבלו בשביל השייכות כנזכר לעיל דאליהו הוא פינחס (השייכות):

[ב] כזבי היא איזבל, ותיקונה היתה אשת טורנוסרופוס דהוה אשת רבי עקיבא, וידוע כי איזבל היתה רודפת (גם) את אליהו שהוא פינחס להנקם ממנו, וזמרי הוא רבי עקיבא והוא תקונו, וכזבי תיקונה במטרוניתא, וזמרי הוא היה בן דינה קודם שנשאה שמעון, והכ"ד אלף שהמית משבט שמעון בשכם, הם הכ"ד אלף תלמידי רבי עקיבא שמתו שלא חלקו כבוד זה לזה, בזכרם עון שטים שלא הוטהרו ממנו, עד אשר יחדיו יכלו ומתו מותא תניינא:

[ג] ההוא כובס, בכתובות פרק הנושא את האשה [ק"ג ב'], יומא דאשככתיא דרבי נפקא בת קלא [כו'], אף ההוא כובס מזומן [הוא] לחיי העולם הבא, ידוע כי רבי היה בסוד אברהם אבינו עליו השלום, והכובס הוא לבן, ובא שמו ברמז כי הכובס מלבין בגדים, והשתא כלו הפך לבן טהור הוא ונתקן וזה תיקונו:

אות ל

[א] רבי שמעון בן לקיש דזבין (עצמו) [נפשיה] ללודאי בגיטין פרק (הנוקין) [השולח מ"ז א'], לכפר על נפשיה, כי הוא היה מרדכי, ובעבור כי הקניט להמן, והיה סבה כי נלקחה אומה שלמה להריגה, לכן לכפר על נפשיה זבין עצמו ללודאי:

[ב] רבי שמעון בן לקיש הוא שאול בן קיש, וסימן בן קיש בן לקיש, דזבין (גרמיה) [נפשיה] ללודאי, הוא [כמו שאול] דזבין גרמיה למות על ידי פלשתים לנפול בידם, וכדי להנקם עתה מהם הוא עבד הכי, וזהו פן ישמחו בנות הערלים, ורבי שמעון בן לקיש אמר ללודאי [אחוכי] קא מחייכת בי:

[ג] רבי שמעון בן לקיש הוא שאול, ובזה נבין מ"ש בגמרא דסנהדרין פרק חלק [קי"א א'], ופערה פיה לבלי חק, [אמר] ריש לקיש (אומר אפילו מי שאינו משייר אלא) [למי שמשיר אפילו] חק אחד, ורבי יוחנן השיב שרי ליה מארי לריש לקיש, ויש להקשות מה עלתה על דעתו לומר כך, אלא נ"ל דריש לקיש אמר מה שאירע לו, כי הוא שאול, ואיתא בגמרא דיומא [כ"ב ב'] שאול באחת ולא עלתה לו, ודוד בשתים ועלתה לו, נמצא דשאול היה נענש בשביל אחת דלא קיים, לכך אמר ריש לקיש אפילו (מי שאינו משייר אלא אחת) למי שמשיר חק אחד [כמו שאירע לו]. [מהליקוטים]:

שהרשעים מאבדין [את] העולם, לפיכך כשראה חזקיה כן הפילם מעל כתפו, ורבשקה מת כנזכר במסכת ברכות פרק קמא, אז שבנא מת באותו פרק שנולד מנשה ורבשקה ונחלק לשני ניצוצות, על פי המובן משמע דמיכה היה בשבנא:

[ה] [רבי] מתיא בן חרש, בילקוט שמעוני (פרשת ויחי רמז קס"א), שנעץ מסמר בעיניו שלא להביט בפניה דהיא זונה, והענין כי רבי מתיא היה פלטיאל בן ליש שלקח מיכל בת שאול, והאמת כי נעץ אז חרב בינו לבינה, על כל זאת לא היה [לו] לעכבה ולקבלה, כי היה לו למימר לשאול אין אני רוצה לשאת אותה, כי במקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב, ואני פי מלך שמור וגו', ועליו נאמר (את) נשי עמי תגרשון מבית תענגיה ואף על פי שלא נגע בה אז, מכל מקום היה נהנה ממראית עין, והעין שזן במה שאינו שלו רצה עתה לתקן, וציער עצמו ועור את עיניו, ולעון ההוא נמסר לשטן להסיתו באשה כבראשונה, ועוד כי מצינו פסוק אחד אומר פלטי ופסוק אחד פלטיאל, ומלת אל שניתוסף בשמו לומר שפלטו אל מן העבירה כמ"ש רבותינו ז"ל, אלמלא לא סייעו הקב"ה גם אז היה נופל, ועתה התאזר כנגד יצרו ולא רצה להביט בפניה, וגם אמרו רבותינו ז"ל שלשה [הם] שפלטו מן העבירה ושתף הקב"ה שמו בשמן, ואלו הן יוסף יעל פלטי כו', אל מעיד [עליו] שלא נגע במיכל, ועם כל זה הקב"ה מדקדק עם חסידיו ואירע לו ההוא מעשה, ושניהם רבי מתיא ופלטי בסוד ניצוץ יוסף הצדיק:

[ו] מרדכי בא בעיבור של אותו האיש, שנעשה לו נס (ונעשו) [ונפתחו] לו (ב') דדין [כשני] דדי אשה והניק את בנו, כנזכר אצל רבינו הקדוש, ולכן על שביטל מרדכי מדברי תורה בהיותו גדול, לכן אבי דרש לגריעותא, שם היה משנה למלך פה נעשה עני ששכר מינקות לא היה לו, ורב יוסף דרש למעליתא, כי נעשה לו נס לחזות לו ולהראות לו מי הוא:

[ז] ורע"ק דרש בציבורא ויהי אמן את הדסה [וגו' לקחה מרדכי] (ותהי) לו לבת, כי הניק מרדכי לאסתר, וגחיד ציבורא [לקליה, אמר להון] ולא מתניתא היא, [רבי שמעון בן אלעזר אומר] חלב הזכר טהור, והיה בסוד דדין דאדם הראשון, כי צריך לידע כי כל הגלגולים אנה היו ובאיזה איפה היו באדם הראשון בעינים באודנין כו', והקב"ה מדקדק עם הצדיקים, והואיל והיה בראשו של אדם ולא נזהר, ולכן הוצרך להניק מה שאינו מביט לעוית המון עם, דהם ברגלין ובירכין דאדם הראשון, שאין הקב"ה מדקדק כל כך. שאול היה [באיפה] של אדם הראשון [בראש] דכתיב ביה ראש שבטי ישראל, לכן חטאו הקל היה חמור:

[ח] ממרא הוא אבא אומנא בתענית פרק סדר תעניות [אלו כ"א ב'], וממר"א בגימטריא רפ"א, וכל תיקונו של ממרא הוא אבא אומנא, רופא היה ועיין חסידותו שם, (נ"ל שמעון מאחר דממרא נתן עצה לאברהם שימול את עצמו, ואל יחשש לסכנה כדעת החברים של אברהם, לכך היה רופא מומחה):

[ט] מתושלח הוא רבינו הקדוש, כי זה היה שונה ת"ר סדרי משנה, ורבי כתב ששה סדרי משנה וכל סדר כלול מאה:

[י] מהר"ר חיים ויט"ל זלה"ה כתב הטעם שלקח יהושע את רחב הזונה, זה הוא להיותו גלגול יוסף, ומה שלא לקח אשת אדוניו, לקח עתה בהיות שבאתה בגלגול רחב, ובהיותו מבחינת ירח לכן היה ביריחו:

[יא] מנשה אמרו בגיטין פרק הניזקין [נ"ח א'] מעשה באדם [אחד], שנתן עיניו באשת רבו ושוליא דנגרי הוה כו', ההוא שנתן עיניו באשת רבו היה מנשה שהיה במקדש ראשון, ומעשה זה היה במקדש שני, ובעל שגירש אשתו הוא אמון, שבא על אמו שהיא אשת מנשה, והאשה שנתגרשה היא אמו של אמון משלמת בת חרוץ אשת מנשה:

[ה] עשהאל זה עובד בגלגול, וזה שחגר חרב [כישמעאלי] ואמר [כל] מי שאינו שומע הלכה זו [ידקר בחרב], (כי) כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי, עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית, ונוגע בדבר היה, אלא ששמואל הרמתי קיים ואם כן לא היה נוגע בדבר הזה:

[ו] עתניאל בן קנז הוא נחשון בן עמינדב, ועל שקידש שם שמים שירד בנחשול של ים, כך ירד עתניאל עתה בפלפולו של ים התורה, והחזיר שלש מאות הלכות שנשתכחו בימי אבלו של משה רבינו עליו השלום, נחשו"ן אותיות חננ"ו ש', וגם קח ממלת עתניאל אותיות א"ל, הרי חננו אל ש', ונשאר אותיות תנ"י גימטריא עם הכולל הלכות, הרי חננ"ו אל ש' הלכות, נשאר אות ע' של עתניאל, כלומר החזירם בעין שכל, וכן אמרו במדרש ילדוט ותצנח מעל החמור, מה חמור זה כיון שאין תבן באבוסו צועק, (כך) [אף] אשה שאין לה תבואה [בתוך] ביתה צועקת, ארץ הנגב [נתתני אדם] שמנוגב מכל טובה, [ונתתה לי גלת מים אדם] שאין לו) [בן] אלא דברי תורה, ונאמר עליו כי לכד קרית ספר, ובמדרש כי כלב שאל שלא כהוגן גם הוא, ואליבא דהגמרא לא מצי כלב, כי ידוע אם היה איש חכם כזה ודאי מיוחס היה, ונתן לו כלב עכסה בתו, כי קרית ספר ר"ל הש' הלכות שנשתכחו מהספר, והיתה יפת תואר כי כל הרואה אותה כועס על אשתו, ותצנח מעל החמור מעל חומרה:

[ז] ועכסה היא גלגול צפרה אשת משה, דכתיב וירכבם על החמר, ונקראת עכסה שהיא עכס ארס הנחש, שרצה הנחש לבלוע בנה ובעלה, כבולעה כך פולטה, ותקח צפרה צר, ותסיתהו לשאול מאת אביה [וגו'] גלת עליות ואת גלת תחתיות, כי הואיל וצפרה דמשה רבינו עליו השלום בעלה הראשון פירש הימנה מרוב קדושתו ורוחניותו, ועתה היתה מתרעמת בתשובה הואיל ובעלה תלמיד חכם ג"כ, היתה מתיראה פן יקרה לה כבראשונה, ולא יזדווג עמה גם עתניאל הואיל שהוא בן תורה, וזהו ארץ הנגב נתתני, כלומר ממית עצמו על דברי תורה ואינו מיטפל בעסק ביתו, וכמעשה דעירובין פרק עושין פסין [כ"ב א'], דר' אחא בר מתנה [הוה] קאזיל לבי רב, אמרה ליה דביתהו ינוקי [דידך] מאי אעביד להו, אמר לה (איכא) [מי שלימו] קורמי באגמא, והיתה מתפללת לאביה שבשמים כי לא יפרוש ממנה כמו שעשה בעלה הראשון, וזה ותסיתהו לשאול צד עברות שבה, שרוצה אשה בקב ותפלות (מט') [מעשרה] קבין ופרישות, וזה ונתתה לי גלת [מים ויתן לה את גלת] עליות ואת גלת תחתיות, כי גם עתה מעניני העולם הזה לא יניח ידו ויתן חלק לזה ולזה, כי היתה מתרעמת כי נתן לה בעל שכולו רוחני ולא היה נפנה לעניני העולם הזה, והיא רצתה כן נותן לה ברכה זה וזה:

[ח] הערבים של אליהו דכתיב ואת הערבים צויתי לכלכלך, הם אנשי שבט שמעון אותם שפגעו בפניחס כשהרג זמרי וכזבי, ואמרו רבותינו ז"ל בספר הזהר דפרחא נשמתיה ונכנס בו נשמת של נדב ואביהוא, ועתה האנשים ההם נתקנו להביא מחיה אליו, ואמרו חכמינו ז"ל משלחן אחאב היו מביאים, ומהם אמרו משלחן יהושפט מלך יהודה היו מביאים:

[ט] ענר אשכול וממרא נזכר בתקונים, ואשכול הוא כלב, ובו נתתקן כי כלב נתאמץ ליטול האשכול כמדורז"ל, כי המרגלים לא רצו ליטול האשכול, ושלף כלב החרב כנגדם כדי שיכרתו אותו, וזה כי נתאמץ כחו בהיותו על מקום אשכול, שהיה בשדהו של אשכול בעל ברית אברהם ושם היה קבור, ולכן נתייראו מאתו כי זכות היה לו שניצל מהם, אשר הוא בא ממנו ונתלבש בו להרבות חילו וכחו:

שלה (המלך בשביל רבן (גמליאל) [שמעון] אביו ואמו) [קיסר והביאו לרבי ואמו לפניו], והחליפתו אמו (של רבי את רבי) באנטונינוס והניקתו [עד] שהביאתו לפני (המלך) [קיסר] ומצאוהו ערל ופטרומ לשלום, ופירושו כי אמו של רבי אוהבת ביותר אשת המלך הניקה את רבי, ובשבת פרק במה (אשה) [בהמה נ"ג ב'], מעשה באחד שמתה אשתו והניחה בן לינק, ולא היה לו (ליתן) שכר מניקה [ליתן], ונעשה [לון] נס ונפתחו לו (ב') דדין כשני דדי אשה והניק את בנו, והנה אשת המלך בזכות שהניקה את רבי, נתגלגלה באיש הזה (ונתגלגלה) לזכותה לעולם הבא בהוא מעשה דנפתחו לו דדין [כשני] דדי אשה, ולכן נעשה לו נס בדדין ובחלב, ורב יוסף דרש למעליותא דנעשה לו נס, ואביי דרש לגריעותא (דהיותה ענייה) [דהיותו עני] חילוף דהיתה בהיכלו של מלך:

אות ש

[א] שמגר בן ענת דהכה שש מאות איש של פלשתים במלמד הבקר, הוא רב שמואל בר שילת דהוה מקרי דרדקי, והוא מעורר חניתו, ורב שמואל היה זהיר לעשות מלאכתו כתיקונו, כדאיתא בבבא בתרא פרק לא יחפור [כ"א א'] אספי ליה כתורא, וזה מלת מלמד הבקר לשון מלמד, שהיה מלמד אותם ומכה התלמידים כדי שילמדו, ואותן שש מאות רמו אל שית סדרי משנה, כי כל סדר כלול ממאה:

[ב] רבי שמואל רב נחמני, בימיו הוה כפנא ומותנא, כדאיתא במסכת תענית [ח' ב'], אמרי היכי נעביד ניבעי [רחמי] אתרתי לא אפשר, אלא ליבעי רחמי אמותנא וכפנא ניסבול, אמר להו רבי שמואל בר נחמני ניבעי רחמי אכפנא, דכי יהיב [קב"ה] [רחמנא] שובעא לחיי הוא דיהיב, דכתיב פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון, רבי שמואל בר נחמני הוא אבישי בן צרויה, דכתיב ויאמר למלאך המשחית [בעם רב], אמר רבי אלעזר אמר [ליה] הקב"ה [למלאך] טול [לי] רב שבהם שיש [בן] ליפרע [מהם] כמה חובות, באותה שעה מת אבישי בן צרויה ששקול (כנגד) כרובה של סנהדרין, וזה כי שם מת לכפר שם על העם והיה גם כן כפנא בימי דוד, וכאן גם רבי שמואל בר נחמני נשאר בחיים ובטל המגפה וגם הרעב:

[ג] רבי שמעון בן יוחאי הוא יותם בן עזיהו וז"ש בסוכה [מ"ה ב'], ואמר חזקיה [אמר רבי ירמיה] משום רבי שמעון בן יוחאי יכול אני לפטור את [כל] העולם כול מן הדין מיום שנבראתי עד (עכשיו) [עתה], ואילמלא אלעזר בני עמי מיום שנברא העולם ועד (העולם) [עכשיו], ואילמלא יותם בן עזיהו עמנו מיום שנברא העולם עד סופו], וקשה והלא [רבי] אלעזר היה עמו במערה, ועוד אמר ואילמלא יותם בן עזיהו כו', מה ענין שמטה אצל הר סיני, אלא הענין הוא כי רבי שמעון בן יוחאי הוא ממדת חסד, כנראה משבת פרק במה מדליקין [ל"ג ב'] ביציאתם מן המערה בכל מקום שהיה רבי אלעזר נתן עיניו היה נשרף, ורבי שמעון היה מסי, וכן אמר כשבאו עליו יסורין באו אחי ורעי בבבא מציעא פרק השוכר [את] הפועלים [פ"ד ב'], כי היה ממדת הדין, וזה שאמר ואילמלא אלעזר בני עמי, כי הוא דין, ואין דין ורחמים מתישבים יחד, כי זכותי לבד דין יכול אני לפטור כו' מיום שנבראתי, ואילמלא אלעזר בני עמי כ"א היה עמי ביחד מיום שנבראתי ועד עכשיו, ואילמלא יותם בן עזיהו עמנו כי רבי שמעון בן יוחאי מניצוצו היה, והיה חסיד אבל היה לו חטא כי רק הבמות לא סרו, אילמלא לא היה זה יכול אני כו' מיום שנברא העולם ועד עולם:

[ד] בני שאול היה שבעה שנצלב, והם ז' הרוגי מלכות:

[ה] שונמית היא תאומתו של הבל היתירה, חנה במספר קטן עם הכולל כמספר חוה:

[ו] רב שמעיה חסידא הנזכר בזהר ואלה הדברים, היה סוד ניצוץ משה רבינו עליו השלום והיה נשיא, ומה שנזכר כמה פעמים בתקונים סבא דאתחזי בחד טולא היינו הרב שמעיה חסידא הנזכר לעיל:

[ז] שכם בן חמור נתקן ברב עמרם חסידא בעובדא דרע"ק בקידושין פרק עשרה יוחסין [פ"א א'], תיקן עצמו על שבא על דינה בת יעקב, רמז והיה בית יעקב אש ועתה ניצול מעבירה:

[ח] שר האופים הוא השליש, אשר נרמס בשער וימת כדבר אלישע (כי אמר והנה ה' עשה ארבות בשמים), וחטאו היה [כי היה מלמד קטגוריא ומזכיר עון ישראל, כי אמר והנה ה' עשה ארבות בשמים], כלומר הדור היו בני מכול, והקב"ה לא עביד ניסא לשקרא, נאמר כאן והנה ה' עשה ארבות בשמים, ונאמר שם וארבות השמים נפתחו, (וחטאו היה כי היה מלמד קטגוריא ומזכיר עון ישראל), ואין הקב"ה חפץ בדלטוריא של בניו, והוא כמו כן שר האופים נתלה, כי אמרו במדרש כי חלומו של שר האופים מבשר בשורה רעה על אומה ישראל ולכן פסק לו תליה, ולכן עתה ראה בישועתן של ישראל כי סאה סלת בשקל, ובעינו ראה ומשם לא אכל, כי נרמס בשער וימת, וגם פעם אחרת לא סר מעינו רעה על ישראל, בענין פסח מעוכין כי נתמעך פעם אחרת, כי עינו ראה בהם לראות כל כך אוכלוסין כנזכר במסכת פסחים [ס"ד ב'] וקראו לאותו פסח מעוכין:

אות ת

[א] תחו בן אליהו הוא (בן) אסף בן קרח, והראיה כי תח"ו הוא חסר, בא"ת ב"ש אסף, וידוע כי אלקנה ושמואל מקרח קאתו, ואלקנה תיקון אלקנה בן [קרח] עצמו, שמו כשמו, ואסיר בן שאלתיאל נתעברה אשתו של יהויכין מעומד ונולד מהכא אסר, והוא אסיר בנו של קרח, כדאיתא בויקרא רבה שם בבית האסורים נתעברה אשתו של יהויכין על פסוק אסיריו לא פתח ביתה:

[ב] תובל קין לטש כל חרש נחשת וברזל, רבי שמעון בן לקיש תיקונו, וזהו כי רבי שמעון בן לקיש היה ריש בריוני ורוצח את הבריות, וזה רמזו בבבא מציעא פרק השוכר את הפועלים [פ"ד א'], מפלגי בי מדרשא הסייף והסכין [כו'] מאימתי מקבלין טומאה כו', א"ל (רבי יוחנן לרבי שמעון בן לקיש) לסטאה בלסטיותיה ידע, כלומר בקי הוא במלאכתו הראשונה שהיה לוטש:

[ג] תמר היא דבורה, וסי' תחת תמר דבורה חסר כתיב, ושם היתה יושבת מפני לתקן מה שישבה בפתח עינים ויחשבה לזונה:

[ד] תולע בן פואה, והוא היה ישב בשמיר, כי הוא בניהו בן יהוידע, והוא הביא השמיר כמבואר בגיטין בפרק מי שאחזו [ס"ח א'], וגם כי מלת תולע רמז לשמיר כי הוא תולעת, ובמדרש כי לא היה השמיר בחייו, ולכן לא מסר שלמה המלך עליו השלום לאחד מעבדיו, כי רבים היו מכירים אותו זולת לבניהו, והוא אמר לשלמה שיעשה כך וכך:

[ה] תמנע סנהדרין פרק חלק [צ"ט ב'], היא נתקנה באתון דבלעם וזכתה לראות המלאך ולדבר, על שהיתה מתאווית לדבק בזרעו של אברהם, ואמרה מוטב אהיה פילגש לאומה זו (מלהיות גברת) [ולא תהא גבירה] לאומה אחרת כדאיתא במדרש:

שאי סביב עיניך וראי תמיה גדולה כזאת, כי בלעם צחי' בלעם נתקנה בנבל הוא וכל זרעו הנמשכים אחריו שנולדו מהם, כי כולם באים ע"י תיקון אפילו מי שאינו משרשו, וכן כמה גלגולים אחרים שנתגלגלו עד שנתקנו וכלם נקבצו באו לך:

[ח] זה העתקתי מכתבי הרב המקובל מוהר"ר שמשון מאסטרפליא וזה לשונו, איתא במקובלים שרבן גמליאל היו מעוברים בו ששה נשמות, שהם נשמת אברהם אבינו עליו השלום, שהיה לו קליפה מצד ישמעאל בנו, ונשמת רב סימון בר אבא, ונשמת רב טביומי, ונשמת נחום, ונשמת יהודה, ונשמת רב סחורה, לכן רחץ רבן גמליאל לעולם כדי לתקן ולכפר נשמות אלו, עד כאן לשונו. ולדעתי שזה היא סוד המשנה בברכות [ט"ז ב'] רחץ (ר"ג) לילה הראשון שמתה אשתו, אמרו לו תלמידיו למדתנו רבינו שאבל אסור לרחוץ, אמר להם איני כשאר (כל) [בני] אדם אסטניס אני, נוטריקון, א"ב רהם, ס"חורה, ט"ביומי, נ"חום, י"הודה, [ס"ימון]:

[ט] עוד בכתבי בוצינא קדישא האר"י זלה"ה, על פסוק אוי מי יחיה משמו אל, שאמר בלעם וציער עצמו מה שראה דקרח יבוא לתיקון, מאחר דיצא ממנו שמואל, אבל על עצמו לא ראה תיקון, לכך ציער עצמו, הרי לך דנרמז שמואל בשני תיבות אלו, ומאחר דהאיר לנו בהקדמותיו נלך באורחותיו, ואף אנו נאמר בו מה דקאמר בלעם אוי מי יחיה משמואל, משמע לדעת שמואל ציער עצמו, ודבר זה צריך ביאור, ונקדים מה דאיתא בעשרה מאמרות, וידוע לכל בר בי רב, דעיקר התשובה היא הוידוי, וכתב העשרה מאמרות הטעם שהוא מודה בקנס, ומודה בקנס הוא פטור, וזה אין לאוקמי אלא אליבא דרב, אבל אליבא דשמואל אינו מועיל הוידוי מטעם דמודה בקנס, דאיתא בזהר על פסוק עיני ה' המה משוטטים בכל הארץ, דאית מלאכין משוטטין בכל העולם ורואין מעשה בני אדם, וכשבית דין העליון דן את האדם המה יעידון ויגידון מעשה בני אדם, ואיתא בגמרא דבבא קמא מודה בקנס ואחר כך באו עדים, רב אמר פטור, ושמואל אמר חייב, נמצא דהוידוי מועיל לדעת רב, ואפילו אדם חטא כשמתוודה הוא כקטן שנולד דמי בלי חטא, אבל לדעת שמואל דאמר מודה בקנס ואחר כך באו עדים חייב, אינו מועיל לו הוידוי, וחייב מיתה אם חטא, וזהו שאמר בלעם אוי מי יחיה משמואל, בשלמא לדעת רב יש תקוה בוידוי אף על פי שחטא, אבל לשמואל אינו מועיל, ואדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, אם כן מי יוכל לחיות בלי חטא:

[י] ואתה לך [וגו'] לקץ הימין (וגו'), כדאיתא בדניאל שהיה מגלה הקץ, ומקשה האר"י ז"ל למה נגלה הקץ לדניאל יותר מזולתו, ותירץ הענין הוא כך כי הם ניצוצות הנשמות שידחו בעמקי הקליפות בעולם העשיה, כי יש ארבע עולמות, אצילות, בריאה, יצירה, עשיה, ועשיה הוא התחתונה, ושם הוא סוף הקדושה הנקרא קץ הימין, ושם נפלה נשמתו של דניאל עד סוף הקדושה, וידע מתי שיושלם בירור הניצוצות, לכך ידע הקץ האמיתי, וגם מרומז בשמו של דניאל, כי בעולם עשיה שולט שם א"ל אדנ"י, והוא אותיות דניאל, וזה סוד הפסוק ואתה לך [וגו'] לקץ [הימין], במהרה בימינו אמן: